

Genomförande av direktivet om mönsterskydd m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2001/02:121 Genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om mönsterskydd, m.m.

Propositionen innehåller förslag till ändringar i mönsterskyddslagen (1970:485) som behövs för att genomföra direktivet i svensk rätt. Förutom de lagändringar som föranleds av direktivet föreslås vissa andra ändringar i mönsterskyddslagen som gäller bl.a. bestämmelserna om granskning i samband med registrering av ett mönster och invändningsförfarandet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

I betänkandet behandlas vidare en motion som väckts med anledning av propositionen och en motion från den allmänna motionstiden år 2001. Den förstnämnda motionen tar främst upp frågan om mönsterskydd för reservdelar och den sistnämnda motionen behandlar frågan om skydd mot plagiering och piratkopiering av mönster.

Utskottet föreslår att riksdagen antar propositionens förslag till ändringar i mönsterskyddslagen och avslår motionerna.

I betänkandet finns en reservation.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Utskottets överväganden	5
Lagförslaget m.m.....	5
Mönsterintrång	9
Reservation.....	11
Mönsterskydd för reservdelar m.m. (punkt 2)	11
Bilaga 1 Förteckning över behandlade förslag	12
Propositionen.....	12
Följdmotion	12
Motion från allmänna motionstiden.....	12
Bilaga 2 Regeringens lagförslag.....	13

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslaget

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485).

2. Mönsterskydd för reservdelar m.m.

Riksdagen avslår motion 2001/02:L16.

Reservation (m)

3. Mönsterintrång

Riksdagen avslår motion 2001/02:L334.

Stockholm den 16 maj 2002

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tanja Linderborg (v), Marianne Carlström (s), Rune Berglund (s), Karin Jeppsson (s), Henrik S Järrel (m), Nikos Papadopoulos (s), Elizabeth Nyström (m), Marina Pettersson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Viviann Gerdin (c), Ana Maria Narti (fp), Petra Gardos (m) och Jan Orrenius (kd).

Redogörelse för ärendet

Europaparlamentet och Europeiska unionens råd antog den 13 oktober 1998 direktivet 98/71/EG om mönsterskydd (mönsterskyddsdirektivet). Syftet med direktivet är att närma medlemsstaternas bestämmelser om mönsterskydd till varandra. Direktivet är begränsat till de bestämmelser som har störst inverkan på den inre marknadens funktion.

Våren 1999 tillkallade regeringen en särskild utredare för att lämna förslag till hur Europaparlamentets och rådets direktiv om mönsterskydd skulle genomföras i svensk rätt. Enligt utredningsdirektiven (dir. 1999:28) skulle utredaren även göra en allmän översyn av mönsterskyddslagen (1970:485) och, om det framstod som ändamålsenligt, lämna förslag till en helt ny mönsterskyddslag.

Utredarens överväganden och förslag till lagändringar såvitt avser genomförandet av mönsterdirektivet redovisades i delbetänkandet (SOU 2000:79) Mönster, Form, Design – Förslag till genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om mönsterskydd m.m.. I delbetänkandet föreslås även vissa förändringar beträffande registreringsförfarandet och i fråga om ombudskrav och prioritet för ansökan om registrering av mönsterrätt. Utredarens överväganden när det gäller den allmänna översynen av mönsterskyddslagen redovisades i slutbetänkandet (SOU 2001:68) Förslag till formskyddslag. Båda betänkningarna har remissbehandlats.

På grundval av förslagen i delbetänkandet, och i vissa avseenden förslagen i slutbetänkandet, lägger regeringen – efter hörande av Lagrådet – i propositionen fram förslag till de ändringar i mönsterskyddslagen som behövs för att genomföra mönsterskyddsdirektivet. Vidare föreslås ändringar i mönsterskyddslagen inom de övriga i delbetänkandet behandlade frågorna, nämligen registreringsförfarandet samt ombudskrav och prioritet. Regeringens förslag finns i *bilaga 1* och lagförslaget i *bilaga 2*.

Med anledning av propositionen har en motion väckts som främst tar upp frågan om mönsterskydd för reservdelar. I ärendet behandlas också en motion från den allmänna motionstiden år 2001 som gäller frågan om plagiering och piratkopiering av formgivning. Motionsförslagen finns intagna i *bilaga 1*.

I ärendet har inkommit en skrivelse från Sveriges Bildelsgrossisters Förening. Därutöver har företrädare för föreningen och företrädare för Motormännens Riksförbund uppvaktat utskottet i ärendet.

Utskottets överväganden

Lagförslaget m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i mönsterskyddslagen och avslår den med anledning av propositionen väckta motionen. *Jämför reservation (m).*

Gällande rätt

Mönsterskyddet är ett immaterialrättsligt skydd för ett visst utseende på ett föremål. I Sverige regleras skyddet för mönster i mönsterskyddslagen (1970:485). Närmare föreskrifter för tillämpningen av lagen finns i mönsterskyddsförordningen (1970:486). Med mönster avses i lagen förebilden för en vara eller för ett ornament.

Mönsterskyddslagen trädde i kraft år 1970. Den föregicks av ett omfattande utredningsarbete av Mönsterskyddsutredningen, som år 1965 lade fram sitt betänkande (SOU 1965:61) Mönsterskydd. Regeringens proposition (prop. 1969:168) med förslag till mönsterskyddslag byggde i allt väsentligt på betänkandet. Utredningsarbetet bedrevs i nordisk samverkan, och samtidigt som den svenska mönsterskyddslagen trädde i kraft utfärdades i princip likalydande lagar om skydd för mönster i Danmark, Finland och Norge. Mönsterskyddslagen har sedan tillkomsten i princip varit oförändrad.

Enligt mönsterskyddslagen ges den som har skapat ett mönster ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja mönstret (mönsterrätt). Ensamrätten förvärfvas genom registrering. Ett mönster kan registreras bara om det väsentligen skiljer sig från vad som blivit känt före dagen för en registreringsansökan. Mönster registreras emellertid inte om mönstret eller dess utnyttjande strider mot goda seder eller allmän ordning eller om det i mönstret intagits någon officiell beteckning eller intagits något kännetecken till vilken ensamrätten tillkommer annan. Patent- och registreringsverket har hand om registreringen av mönster.

En mönsterregistrering gäller under 5 och kan på begäran förnyas för ytterligare två 5-årsperioder, dvs. till högst 15 år.

Mönsterrätten innebär att ingen utan samtycke av den som är innehavare av mönsterrätten (mönsterhavaren) får utnyttja mönstret yrkesmässigt genom att tillverka, införa till Sverige, bjuda ut, saluhålla, överlåta eller hyra ut vara, vars utseende inte väsentligen skiljer sig från mönstret eller som i sig har upptagit något som inte väsentligen skiljer sig från detta. Från ensamrätten finns vissa undantag.

Mönsterskyddslagen innehåller vidare bestämmelser om straff, tvångsmedel, vite och skadestånd när det är fråga om att någon inkräktar i någon annans mönsterrätt (mönsterintrång).

Mönsterdirektivet

Direktivet inleds med definitioner av begreppen mönster, produkt och sammansatt produkt. För att skydd skall kunna erhållas för ett mönster måste det registreras. Dessutom krävs att det är nytt och särpräglat. Skyddet gäller under 5 år i taget och under en maximal tid av 25 år. Registreringen ger mönsterhavaren en ensamrätt till mönstret. Ensamrätten innebär att tredje man inte utan mönsterhavarens samtycke får använda mönstret genom att t.ex. tillverka, bjuda ut, marknadsföra, importera, exportera eller använda en produkt som mönstret ingår i eller används på, eller lagervålla en sådan produkt för sådana ändamål.

I mönsterdirektivet finns vidare bestämmelser som berör när ett mönster skall anses ha gjorts tillgängligt för allmänheten, detaljer i ett mönster som uteslutande är betingade av teknisk funktion och mönster för mekaniskt sammanfogade delar, under vilka förutsättningar mönster skall vägras registrering eller när en beviljad registrering skall förklaras ogiltig, ensamrättens omfattning och innehåll, konsumtion av ensamrätten och förhållandet till andra former av skydd.

Vissa artiklar lämnar utrymme för de enskilda medlemsstaterna att avgöra om bestämmelserna skall införas i den nationella lagstiftningen. Medlemsstaterna får sålunda behålla sin frihet att lagstifta om ansvar, ersättningsskyldighet m.m. Vidare får medlemsstaterna bestämma förfaranderegler vid registrering, förnyelse och ogiltigförklaring samt regler om rättsverkan av ogiltigförklaring.

Ett spörsmål som vållade särskilda problem under förhandlingarna om direktivet var frågan om reservdelar. Det var i första hand reservdelar till bilar som var föremål för omfattande diskussioner. Vissa särbestämmelser infördes i direktivet om att delar som inte syns vid normal användning av en produkt (t.ex. under motorhuvu) och delar som utgör kopplingsanordningar skulle undantas från skydd. Däremot lyckades man inte enas när det gäller synliga beståndsdelar som i dess helhet måste utformas på ett visst sätt för att passa ihop med huvudprodukten, exempelvis karosscdelar. Någon helhetslösning gick inte att finna, och frågan om skydd för detta slags reservdelar lämnades slutligen utanför direktivet. Av artikel 14 i mönsterdirektivet framgår emellertid att medlemsstaterna skall behålla sina rättsliga bestämmelser såvitt avser mönster till beståndsdelar som används för att reparera en sammansatt produkt så att den återfår sitt ursprungliga utseende. Avser någon medlemsstat att vidta förändringar i skyddet får det ske endast om förändringarna syftar till att liberalisera marknaden för sådana delar, dvs. begränsa mönsterskyddet.

Enligt artikel 18 i direktivet skall kommissionen, senast 3 år efter att mönsterdirektivet har genomförts, dvs. den 28 oktober 2004, lägga fram en analys av följderna av bestämmelserna i direktivet för industrin inom gemenskapen,

konsumenterna, konkurrensen och den inre marknadens funktion. Analysen skall särskilt omfatta följderna för de delar av industrin som tillverkar sammansatta produkter och beståndsdelar. Senast 1 år senare, dvs. den 28 oktober 2005, eller 4 år efter det att mönsterdirektivet skall vara genomfört, skall kommissionen vidare efter samråd med de berörda parterna lägga fram förslag till Europaparlamentet och rådet om sådana ändringar i direktivet som behövs för att fullfölja den inre marknaden med avseende på beståndsdelar i sammansatta produkter och alla andra ändringar som kan vara nödvändiga.

Propositionen

I propositionen konstaterar regeringen att ett flertal av bestämmelserna i mönsterdirektivet är så utformade att det finns förhållandevis litet utrymme för medlemsstaterna att avvika från direktivets ordalydelse. En stat som i sin nationella lagstiftning avviker från ett direktivs ordalydelse måste vara beredd att övertyga kommissionen om att någon egentlig avvikelse från innehållet i direktivet inte skett. En utgångspunkt vid genomförandet bör därför, enligt regeringen, vara att den svenska lagtexten utformas i så nära överensstämmelse som möjligt med direktivtexten.

En annan utgångspunkt vid utarbetandet av förslag till ett genomförande av direktivet i svensk rätt är artikel 14. Som redovisats i föregående avsnitt framgår av denna artikel att ändringar vad gäller skydd för vissa reservdelar endast får ske i syfte att liberalisera marknaden för sådana delar. Vid genomförandet av direktivet måste därmed denna bestämmelse beaktas vid varje ändring som kan påverka skyddet för sådana delar.

De ändringar i mönsterskyddslagen som regeringen föreslår med anledning av direktivet om mönsterskydd innebär följande.

I lagen införs en uttrycklig bestämmelse om att mönsterrätt endast kan erhållas om mönstret är nytt och särpräglat. I bestämmelsen anges vidare förutsättningarna för att kraven på nyhet och särprägel skall vara uppfyllda. Även ”icke-fysiska” föremål som typsnitt och en layout på en bildskärm skall kunna skyddas. Särskilda regler införs om skydd för beståndsdelar i en sammansatt produkt. Mönsterrätten ändras från att omfatta endast yrkesmässig användning till att omfatta all användning av mönstret. Samtidigt införs nya undantag från mönsterrätten, bl.a. för privat utnyttjande. Skyddsomfånget utökas från att endast gälla varor för vilka mönstret registrerats och likartade varor till att omfatta samtliga mönster som är identiska eller som inte gör ett annat helhetsintryck på en kunnig användare än det registrerade mönstret. En s.k. nyhetsfrist införs som innebär att en formgivare inte skall gå miste om sitt skydd om mönstret har blivit känt innan ansökan lämnades in, förutsatt att ansökan lämnades in inom tolv månader från det att mönstret gjordes offentligt.

Lagförslaget innebär också att skyddstiden förlängs från nuvarande maximalt 15 till maximalt 25 år. I det sammanhanget konstaterar regeringen att det i svensk rätt inte finns några särbestämmelser för beståndsdelars skyddstid. För det fall den föreslagna förlängningen av skyddstiden utan inskränkning

skulle tillämpas på registreringar för mönster till sådana beståndsdelar som avses i artikel 14, skulle skyddstiden för dessa förlängas till 25 år. En förlängd skyddstid kan inte sägas liberalisera marknaden. Det är därför, anför regeringen, nödvändigt att göra undantag för mönster till sådana beståndsdelar som avses i nämnda artikel. Skyddstiden för sådana mönster skall därför inte vara längre än vad som nu gäller, dvs. 15 år, och regeringen föreslår en uttrycklig bestämmelse om detta.

Vad gäller övriga ändringar i mönsterskyddslagen föreslås i propositionen att den granskning som registreringsmyndigheten skall göra i samband med registrering av ett mönster begränsas väsentligt samt att invändningsförfarandet blir tillgängligt först efter registrering. Vidare föreslås vissa ändringar i bestämmelserna i mönsterskyddslagen om ombudskrav för sökande och s.k. prioritet, dvs. rätten att få en ansökan om skydd behandlad som om den hade gjorts samtidigt som en tidigare ansökan beträffande samma skyddsföremål.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

Motionen

Henrik S Järrel (m) anför i motion L16 att propositionens förslag till ändringar i mönsterskyddslagen innebär en försämring beträffande skyddet för reparationsdetaljer genom att de allmänna skyddsförutsättningarna ändras på så sätt att mönsterätt skall kunna erhållas om mönstret är nytt och särpräglat i stället för det nuvarande kravet på väsentlig skillnad. Med hänsyn härtill synes det, enligt motionären, rimligt att Sverige inför en särskild bestämmelse, en s.k. reparationsklausul, som behåller det nuvarande skyddskravet såvitt avser reservdelar som tillverkas för och distribueras inom ersättningsmarknaden. Det ligger, enligt motionären, helt klart i konsumenternas intresse att en effektiv konkurrens kan upprätthållas även på eftermarknaden för bilreservdelar. När det gäller skyddstiden anför motionären att skyddsperioder om 5 år i taget även i fortsättningen bör vara möjliga och ansökningsavgiften anpassas till den period sökanden begär. I motionen yrkas tillkännagivanden i enlighet med det anförda.

Utskottets ställningstagande

Utskottet gör samma bedömning som regeringen att ändringarna i mönsterskyddslagen bör utformas i så nära anslutning som möjligt till direktivtexten, och kan inte finna annat än att bestämmelserna i förevarande lagförslag getts en sådan utformning. Vidare anser utskottet att de föreslagna ändringarna är förenliga med artikel 14 i direktivet.

Vad gäller frågan om att i svensk rätt införa en s.k. reparationsklausul för reservdelar anser utskottet att någon sådan reglering inte bör komma till stånd. Utskottet kan alltså inte ställa sig bakom det krav härpå som framförs i motion L16. I sammanhanget bör vidare påpekas att frågan om skydd för reservdelar kommer att bli föremål för regeringens helhetsbedömning i samband med behandlingen av Mönsterutredningens slutbetänkande (SOU 2001:68) Förslag till formskyddslag. Enligt utskottets mening bör denna

behandling inte föregripas genom något riksdagens uttalande i förevarande sammanhang. Utskottet förutsätter därvid att de frågeställningar som tas upp i motion L16 uppmärksammas av regeringen i beredningen av Mönsterutredningens slutbetänkande. Därtill vill utskottet erinra om kommissionens pågående överväganden av hur frågan skall lösas inom hela EU.

Beträffande motionsspörsmålet om skyddstiden för mönsterrätt vill utskottet framhålla att regeringens lagförslag inte innebär någon förändring av möjligheterna att få mönsterskydd för 5 år i taget, även om den maximala skyddstiden föreslås förlängd till 25 år. Däremot innebär förslaget, till skillnad från vad som nu gäller, att det blir möjligt att redan vid ansökningstillfället ansöka om skydd för flera perioder i taget. Som regeringen anför kan de negativa effekter som en sådan lösning skulle kunna medföra motverkas genom att avgiften, såsom också föreslås i motion L16, sätts i relation till skyddstidens längd, på så sätt att avgiften blir högre om en längre skyddstid väljs. Utskottet vill också peka på att den förlängning av skyddstiden som nu föreslås inte omfattar sådana reservdelar som avses i artikel 14 i mönsterdirektivet. Beträffande sådana delar gäller alltså även fortsättningsvis en skyddstid på 15 år. – Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte se annat än att motionen i denna del är tillgodosedd.

Sammantaget innebär det anförda att utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i mönsterskyddslagen och avslår motion L16.

Mönsterintrång

Utskottets förslag i korthet

Ett motionsförslag om hjälp till formgivare vid mönsterintrång bör avslås.

Motionen

I motion L334 av Agneta Ringman och Eva Arvidsson (båda s) anføres att plagiering är ett mycket stort problem över hela världen i många branscher. Ett område där problemet är mycket påtagligt är formgivning. Det är, anför motionärerna, i de flesta fall mycket svårt för formgivarna att skydda sig mot plagiering som många gånger utförs i länder långt borta från formgivarens hemland. Motionärerna vill få till stånd åtgärder för att kunna förbättra möjligheterna för formgivarna att skydda sina alster mot plagiering. En myndighet bör få i uppgift att hjälpa formgivarna. Enligt motionärernas mening är Patent- och registreringsverket en lämplig myndighet för en sådan uppgift. I motionen yrkas ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna när det gäller formgivares problem med plagiering. Däremot kan utskottet inte ställa sig bakom motionsförslaget att ge Patent- och registreringsverket, som är en avgiftsfinansierad central förvaltningsmyndighet, i uppgift att hjälpa formgivare med att på internationell nivå bekämpa mönsterintrång. I sammanhanget bör påpekas att det inom EU sedan flera år tillbaka pågår ett intensivt arbete i syfte att komma till rätta med varumärkesförfalskningar och pirattillverkning. En närmare redovisning av detta arbete finns i lagutskottets betänkande 2001/02:LU17.

Med det anförda föreslår utskottet att motion L334 avslås.

Reservation

Mönsterskydd för reservdelar m.m. (punkt 2)

av Henrik S Järrel, Elizabeth Nyström, Berit Adolfsson och Petra Gardos (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:L16.

Ställningstagande

Med beaktande av direktivets innebörd att medlemsstaternas mönsterskyddslagstiftning för reparationsdetaljer inte får försämrats borde, enligt vår mening, regeringen ha avvaktat med att föreslå en ändring av 24 § mönsterskyddslagen. Så mycket angelägnare framstår detta också mot bakgrund av att regeringen säger sig vilja låta frågan om skydd för reservdelar bli föremål för helhetsbedömning i samband med behandlingen av Mönsterutredningens slutbetänkande (SOU 2001:68) liksom vad, för övrigt, angår EU-kommissionens pågående överväganden gällande hur denna fråga framgent skall lösas inom hela EU.

Enligt vår mening innebär propositionens förslag till ändringar i mönsterskyddslagen en försämring beträffande skyddet för reparationsdetaljer genom att de allmänna skyddsförutsättningarna ändras på så sätt att mönsterrätt skall kunna erhållas om mönstret är nytt och särpräglat i stället för det nuvarande kravet på väsentlig skillnad. Med hänsyn härtill är det, anser vi, rimligt att Sverige – i likhet med flera andra medlemsstater som antagit EU-direktivet – även inför en särskild bestämmelse, en s.k. reparationsklausul, som behåller det nuvarande skyddskravet såvitt avser reservdelar som tillverkas för och distribueras inom ersättningsmarknaden. Enligt vår uppfattning ligger det helt klart i konsumenternas intresse att en effektiv konkurrens kan upprätthållas även på eftermarknaden för bilreservdelar.

När det gäller skyddstiden vill vi betona att skyddsperioder om 5 år i taget även i fortsättningen måste vara möjliga och att den flexibilitet i systemet som är önskvärd erhålls genom att ansökningsavgiften anpassas till den period sökanden begär.

Vad som sålunda anförts bör riksdagen, med bifall till motion L16, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:121 föreslår regeringen (Justitiedepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485).

Lagförslaget finns i bilaga 2 till betänkandet.

Följdmotion

2001/02:L16 av Henrik S Järrel (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om direktivets innebörd att medlemsstaternas mönsterskyddslagstiftning för reparationsdetaljer inte får försämrats.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en reparationsklausul med aktgivande på övergångsbestämmelsen i direktivets artikel 14.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att behålla nuvarande femåriga skyddsperioder.

Motion från allmänna motionstiden

2001/02:L334 av Agneta Ringman och Eva Arvidsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot plagiering av formgivares alster.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen
(1970:485)

